

ILYINA Anastasiia,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Public Administration of Kyiv National University of Trade and Economics;
19, Kyoto str., Kyiv, 02156, Ukraine

E-mail: a.ilyina@knute.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6374-7078

ІНВЕСТИЦІЇ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІКИ

Розглянуто взаємозв'язок між інвестиціями, людським капіталом та інноваціями. Визначено вплив інвестицій в освіту на розвиток пріоритетних галузей економічної діяльності у сфері управління людським капіталом. Проаналізовано динаміку показників інноваційного розвитку людського капіталу за 2011–2020 рр. Надано пропозиції щодо формування ефективної системи управління людським капіталом державного та приватного секторів.

Ключові слова: інвестиції, людський капітал, інновації, освіта, наука, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Відомим та загальноприйнятим визначенням поняття "інвестиції" є вкладення коштів у той чи інший об'єкт (земельна ділянка, забудова, підприємство/установа/організація будь-якої форми власності) на певний проміжок часу задля користування ним з відповідною метою (будівництво, реконструкція, благоустрій, фінансування), що дасть змогу вкладнику у перспективі одержати власну вигоду (прибуток від вкладення, користування орендованим приміщенням та ін.). Проте питання, чи завжди інвестицію можна назвати інвестицією, залишається відкритим, оскільки не завжди той, хто інвестує, може одержати вигоду. Все це залежить від вміння вкладників зіставляти минуле з теперішнім і, за результатами аналізу, визначати ситуацію в майбутньому, точність прогнозування якої залежить від економічних і соціальних факторів впливу на розвиток подій (коливання курсу валюти, темп інфляції, рівень безробіття тощо) та зміни у потребах населення.

З огляду на це, одержання інвестором очікуваної вигоди може гарантувати вкладення коштів лише в об'єкти, майбутня діяльність яких приносить користь суспільству завдяки наявності актуальних потреб у їх використанні. Все це сприятиме збільшенню кількості нових робочих місць та стабілізації економічної ситуації на території країни, що, у свою чергу, надаватиме вкладнику можливості одержати необхідний відсоток дивідендів від реалізації інвестиційного проекту. Відповідно, корисність від об'єкта інвестування полягає у доцільності інвестицій, яка вимірює рівень імовірності заробити прибуток від вкладення у вигідний об'єкт. Однак уникнути невизначених інвестицій, що

породжуватиме ризик недоодержання коштів з боку інвестора через низький попит населення, допоможе освіченість як самого інвестора, так і його радників з питань реалізації інвестиційних проєктів. Адже саме від рівня якості одержаної освіти залежить вміння людини вдало спрямовувати свої здобутки, орієнтуючись на потреби суспільства, що зумовлює розробку нових інвестиційних пропозицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інвестування в людський капітал, його сутність та зв'язок з інноваційною діяльністю досліджували такі науковці, як В. Ковальчук, А. Шахно [1], Т. Мацибора [2], Ю. Точиліна [3]. У своїх працях дослідники намагались у комплексі оцінити вплив людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки, однак при цьому замало приділяли уваги дослідженню факторів впливу на людський капітал. Разом з тим, українські науковці О. Сахненко, І. Сахно [4] та зарубіжні дослідники Г. Піз, Б. Бересфорд, Л. Уокер [5] вивчали питання, пов'язані з управлінням людським капіталом через збільшення обсягу інвестованих коштів у галузь освіти. Проте проблеми якості надання освітніх послуг науковці залишили поза увагою. І. Гавриляк [6] розглядав характер взаємозв'язку між освітніми інноваціями та інноваціями загалом, не зупиняючись на проблемах інвестування в освіту як першооснову людського капіталу. В. Коломієць [7], О. Лотиш, Б. Бригадир [8] вивчали процес здійснення інвестицій у галузь освіти з метою подальшого розвитку ринку праці, не аналізуючи інновації як фактор розвитку людського капіталу, що, в свою чергу, є передумовою розвитку інноваційної діяльності.

Грунтовне дослідження людського капіталу у сфері публічного управління та адміністрування здійснили науковці на чолі з А. Чечель [9], акцентуючи увагу на необхідності опанування персоналом органів публічної влади інформаційно-комунікаційних технологій, які під час виконання службових повноважень уможливають контроль за сферою діяльності людського капіталу, зокрема в галузі освіти, через використання електронних систем. При цьому науковці на чолі з дослідницею Ю. Головною [10] визначали стратегічне планування процесу інвестування у сферу управління людським капіталом як пріоритетне повноваження органів публічної влади. Деякі науковці, зокрема О. Каменська [11], дійшли висновку, що найкращим варіантом вирішення проблеми інноваційного розвитку людського капіталу повинно стати удосконалення процесу здійснення інвестицій у промислові підприємства як основного фактору інноваційного розвитку. С. Кушнір, М. Вернидуб [12] виділили ряд ризиків інвестицій в інноваційну діяльність цих підприємств, наголошуючи на необхідності удосконалювати роботу персоналу з метою зниження рівня відповідних ризиків.

Таким чином, подальших досліджень потребує розвиток сфери управління людським капіталом завдяки розумному інвестуванню в галузь освіти, від якості якої залежить діяльність інших галузей економіки і науки.

Метою статті є дослідження процесу здійснення інвестицій у розвиток людського капіталу для активізації інноваційної діяльності в країні.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження становили праці науковців з проблематики інвестицій в інновації та людський капітал, статистичні дані офіційних сайтів Державної служби статистики України та Глобального індексу інновацій. Дослідження проведено із застосуванням методів теоретичного узагальнення, аналізу динамічних рядів, порівняльного та системного аналізів, моделювання й абстрагування.

Результати дослідження. Проблеми розвитку людського капіталу набувають дедалі більшої актуальності, оскільки саме від нього залежить економічний і соціальний розвиток як окремої території (району у місті, міста, області), так і країни загалом. Проте без вкладень у людину відповідний розвиток не є можливим. Для підвищення продуктивних та інтелектуальних здібностей людини і зменшення рівня ризиків їх зниження (втрати) необхідне вкладання коштів з боку як державного, так і приватного секторів у людський капітал, зокрема в будівництво/реконструкцію та діяльність закладів освіти, соціальної допомоги, культури, охорони здоров'я, туризму, спорту й промислових підприємств, які реалізують інноваційну продукцію [1, с. 35]. Відтак, інвестування надаватиме змогу забезпечувати якість освітньої діяльності, в тому числі й шляхом підготовки/перепідготовки/підвищення кваліфікації персоналу у державному та приватному секторах. Це в подальшому стане поштовхом, серед іншого, до здійснення оздоровчих, спортивних та культурних заходів шляхом пропаганди здорового способу життя, проведення роз'яснювальних робіт з питань забезпечення безпеки життєдіяльності людини й використання інноваційних технологій, спрямованих на задоволення потреб держави та суспільства (рис. 1).

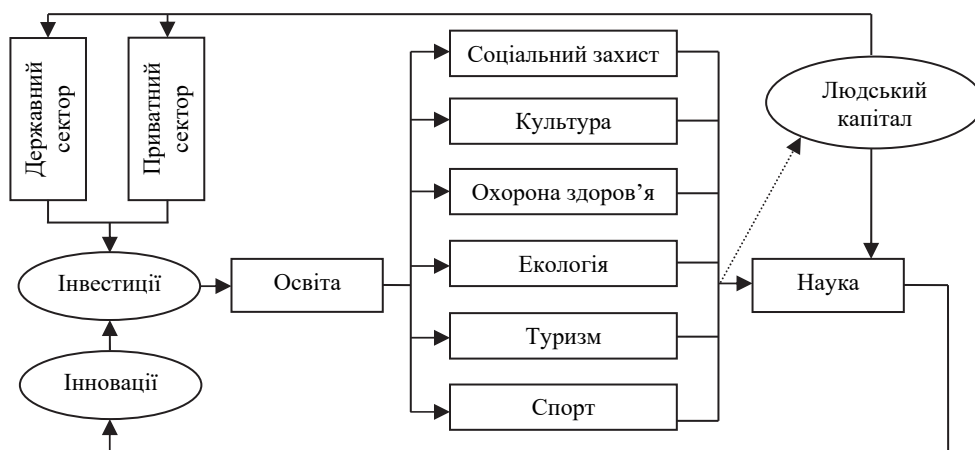

Рис. 1. Процес здійснення інвестицій в людський капітал на шляху реалізації інноваційної діяльності

Джерело: розроблено автором.

Проте саме розумне інвестування та вмiле розпорядження реалізованою продукцією зменшуватиме ризик недоодержання інвестором коштів у майбутньому завдяки збільшенню попиту населення на інтелектуальну роботу персоналу, в основу чого покладено необхідність відтворення інтелектуального людського капіталу [4, с. 51]. Розвиток інтелектуальних здібностей людини не є можливим без провідної галузі людського капіталу – освіти, яка і породжує всі інші його компоненти. Саме володіння інформацією (знаннями) в тій чи іншій галузі надає можливість раціонально використовувати кошти в процесі вкладання в інноваційні об'єкти задля подальшого управління персоналом, який здійснює обслуговування населення. Для цього необхідно відкрито реагувати на сучасні потреби в інноваційних концепціях і приймати нові виклики в більш широкому контексті: навчання => теорія => практика => наука => дослідження => виробництво [5, с. 20]. Інновація починається з навчання, процес якого включає проходження програм початкової, середньої та вищої освіти. Тому, з огляду на сучасний глобальний розвиток суспільства, виникає потреба у постійних змінах до відповідних програм у рамках комбінації формальної та неформальної освіти в процесі проходження етапів навчання, що мають характер більш глибоких і цілеспрямованих тенденцій розвитку [6, с. 23].

Зважаючи на те, що процес одержання початкової та середньої освіти, як правило, протікає формально, тобто організовано та структуровано з урахуванням місця, часу, цілей і ресурсів, цим закладам не завадила б розробка інноваційних програм розвитку освіти, спрямованих на формування особистості під час оволодіння освітньою програмою задля одержання документа про середню освіту [7, с. 143]. Такі заходи стануть поштовхом до обрання перспективної спеціальності, що є мотивуючим фактором до навчання у закладах вищої освіти не просто з метою одержати формальний документ про вищу освіту, але й паралельно проходити неформальну підготовку як у процесі навчання, так і під час перебування на займаній посаді за обраною спеціальністю (тренінгові курси, семінари, стажування) з метою вдосконалення своїх знань, умінь і навичок [8, с. 350]. Усе це сприятиме збільшенню кількості кваліфікованого персоналу в пріоритетних галузях економічної діяльності.

В умовах пандемії *COVID-19* особливої актуальності набуває питання якості організації освітнього процесу дистанційно. Тут величезну роль відіграє контроль з боку вчителів за виконанням учнями завдань. Однак рівень якості такого контролю залежить від забезпечення рівноваги між спільною та індивідуальною роботою учнів, яка завдяки інноваційним технологіям навчання надавала б можливості одержувати знання у дистанційному режимі аналогічно аудиторному, зміцнювати класний клімат на відстані та сприяти швидкій адаптації учнів до шкільної обстановки після повернення процесу навчання до аудиторного режиму.

Таким чином, органам публічної влади на центральному (Міністерство освіти і науки України) та місцевому (відокремлені структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, що регулюють систему освіти) рівнях під час розробки державних/місцевих цільових програм варто збільшувати обсяги інвестицій у галузь освіти у закладах початкової (дитячі садки, початкові школи) та середньої (середні загальноосвітні школи, гімназії, консерваторії, технікуми, школи для дітей з особливими освітніми потребами) освіти із проведенням додаткових заходів щодо залучення приватних інвесторів [9, с. 1302–1303]. Особливо це стосується закупівлі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою впровадження в освітній процес у рамках організації навчання учнів та перекваліфікації персоналу закладів освіти. Проте, оскільки відповідними закладами не розробляються спеціальні ІКТ, які б давали змогу належним чином контролювати навчання учнів у мережі Інтернет, дистанційне навчання зменшує мотивуючий вплив на учнів, що може призвести до деградації особистості і, зрештою, стати бар'єром до подальшого освітнього розвитку людини. Для запобігання подібної ситуації персоналу закладів освіти необхідно розробляти дедалі більше новітніх підходів до вдосконалення освітнього процесу. Сюди можна віднести: підтримку балансу між синхронним (аудіо- та відеоконференції) і асинхронним (обмін інформацією через електронну пошту та соціальні мережі) навчанням; проведення регулярних консультацій з питань виконання групових та індивідуальних завдань у режимі онлайн; постійне підвищення рівня професійної компетентності щодо застосування інтерактивних методів навчання з використанням ІКТ [6, с. 24–25]. Більш того, керівникам закладів освіти необхідно регулярно організовувати роз'яснювальну роботу як серед персоналу стосовно профілактики психологічного вигорання, так і серед батьків учнів з приводу розпізнання ризикованої поведінки дітей в мережі Інтернет задля своєчасного прийняття рішень щодо розроблення та реалізації профілактичних програм. Все це потребує залучення інвестицій з різних джерел фінансування.

Первинна профілактика також має вирішальне значення, де доречним кроком є включення в програму освіти контенту, орієнтованого на підтримку ідей здорового способу життя, психічного здоров'я, стійкості до стресів, запобігання булінгу та прагнення до загального (психічного та особистісного) розвитку. Тут органам публічної влади необхідно знайти оптимальний набір траєкторії руху керованої системи, орієнтованої на досягнення конкретних цілей з урахуванням реальних потенційних можливостей та ресурсних обмежень [10, с. 4484]. Відповідно, розвиток людського капіталу вимірюється стратегічним потенціалом державного та регіонального розвитку, в основу чого покладено досягнення послідовності реалізації довгострокових інноваційних проєктів шляхом налагодження ефективної комунікації між органами публічної

влади, передусім на місцевому (сектори, відділи, управління, департаменти місцевих державних адміністрацій) та, зрештою, на центральному (міністерства) рівні, що регулюють спільні галузі людського капіталу.

Ефективність стратегічного плану, розробленого органами публічної влади, значною мірою залежить від якості методологічних підходів до оцінки вартості людського капіталу на мікрорівні з безпосередньою орієнтацією на стратегію окремих підприємств, що на основі поетапного проходження їх життєвого циклу зорієнтує державу стосовно необхідного обсягу витрат у ту чи іншу галузь економічної діяльності на макrorівні [11, с. 35]. За таких умов основним мотивом доцільного інвестування у довгострокові інноваційні проекти є розроблення та затвердження програм підвищення рівня професійної компетентності персоналу органів публічної влади, спрямованих на вироблення у фахівців готовності сприйняття як слушних, так і несприятливих змін, що можуть бути спричинені внутрішніми (наявність фінансових, матеріальних, інформаційних, технічних, людських та інтелектуальних ресурсів) та/або зовнішніми (зміни чинного законодавства, коливання валютного курсу та темпу інфляції та ін.) факторами впливу на інвестиційне середовище [12, с. 11–12].

Взаємозв'язок між інвестуванням у сферу освіти та розвитком інноваційного потенціалу можна підтвердити аналізом окремих показників інноваційного розвитку людського капіталу в Україні за 2011–2020 рр. (таблиця).

Таблиця

Показники інноваційного розвитку людського капіталу за 2011–2020 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Капітальні інвестиції у галузь освіти</i> ^{1, 2}										
млн грн	2090.7	1463.5	1030.5	820.9	1540.1	2257.3	3492.5	4460.0	4788.7	3740.2
T ³ , %	–	–30.0	–29.6	–20.3	+87.6	+46.6	+54.7	+27.7	+7.4	–21.9
<i>Витрати на виконання НДДКР</i> ²										
млн грн	8513.4	9419.9	10248.5	9487.5	11003.6	11530.7	13379.3	16773.7	17254.6	17022.4
T ³ , %	–	+10.6	+8.8	–7.4	+16.0	+4.8	+16.0	+25.4	+2.9	–1.3
<i>Україна у Глобальному індексі інновацій</i>										
індекс, %	35.0	36.1	35.8	36.3	36.5	35.7	37.6	38.5	37.4	36.3
місце	60	63	71	63	64	56	50	43	47	45
<i>у т. ч. у сфері людського капіталу</i>										
індекс, %	44.3	42.2	37.9	36.6	40.4	40.8	39.6	37.9	35.6	40.5
місце	40	48	44	45	36	40	41	43	51	39
<i>зокрема за рахунок: інвестицій у галузь освіти</i>										
індекс, %	70.7	56.6	55.3	46.6	55.8	60.9	58.3	55.8	55.1	56.9
місце	15	51	64	58	25	20	30	34	43	23
<i>управління якістю вищої освіти</i>										
індекс, %	37.8	44.8	41.6	45.1	45.0	47.1	47.1	45.2	40.6	43.9
місце	39	34	42	34	31	24	26	26	37	32
<i>управління науковим потенціалом (НДДКР)</i>										
індекс, %	24.5	25.1	16.9	18.0	20.4	14.4	13.4	12.8	11.2	20.5
місце	59	57	46	48	45	50	51	50	54	44
¹ Дані за 2014–2020 рр. наведено без урахування тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини у Донецькій та Луганській областях.										
² Дані за 2011–2015 рр. перераховано без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг.										
³ Темп приросту – відсоток зміни поточного рівня показника порівняно з попереднім роком.										

Джерело: узагальнено автором за [13; 14; 15, с. 237; 16, с. 308; 17, с. 261; 18, с. 272; 19, с. 292; 20, с. 294; 21, с. 303; 22, с. 335; 23, с. 337; 24, с. 335].

Так, за 2011–2014 рр. спостерігається поступове зниження обсягу капітальних інвестицій у галузь освіти, проте найбільше падіння показника простежується у 2012 р., крім того, і в 2013 та 2014 рр. значення показника зменшилось. Така ситуація відбилася й на виконанні науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), приріст фінансування яких до 2013 р. знизився порівняно з 2012 р., а в 2014 р. спостерігався негативний приріст та суттєве зниження індексу інвестицій у галузь освіти, рейтинг яких помітно зменшувався до 2013 р., проте у 2014 р. він дещо піднявся. Суттєвим фактором впливу у цій ситуації послужило збільшення індексу виконаних робіт з підвищення якості вищої освіти, що також відбилось на рейтинговій позиції України. Крім того, у 2013 р. індекс виконання НДДКР різко зменшився, порівняно з 2011 р., попри позитивне зрушення рейтингу України.

Проте у 2014 р. Україна за індексом виконання НДДКР посіла 48 місце з урахуванням незначного підвищення показника. Звідси відбувається тенденція зниження індексу розвитку людського капіталу та помірні коливання рейтингової позиції показника за 2011–2014 рр., коли Україна в Глобальному індексі інновацій з 2011 по 2013 рр. опустилась на 71 місце, а в 2014 р. – піднялась на 8 позицій за умов поступового зниження негативного приросту обсягу капітальних інвестицій у галузь освіти до кінця 2014 р.

У 2015 р. динаміка показників інноваційного розвитку людського капіталу ілюструє помітні позитивні тренди порівняно з 2014 р. Однак таке зрушення не вплинуло позитивно на рейтинг України в Глобальному індексі інновацій, що відбивалось на позиції країни й надалі. Так, з 2015 по 2019 рр. спостерігалась тенденція збільшення обсягу капітальних інвестицій у галузь освіти, коли в 2015 р. показник різко збільшився порівняно з попереднім роком. Однак у 2016 р. приріст цього показника відносно попереднього року зменшився, а у 2017 р. знову помітно збільшився, і починаючи з 2018 р., щороку відчутно зменшувався. Подібні коливання спостерігаються і з витратами на виконання НДДКР: у 2015 р. показник збільшується, у 2016 – його приріст помітно знижується, а у 2017 р. відбувається певне зростання, що зумовило зростання приросту обсягу витрат на виконання НДДКР у 2018 р. попри зниження приросту обсягу капітальних інвестицій у сферу освіти. Однак це стало чинником різкого зниження приросту обсягу витрат на виконання НДДКР у подальшому.

Стосовно Глобального індексу інновацій (див. *таблицю*), то за умов помірного коливання протягом аналізованого періоду найкращий результат спостерігався в 2018 р., завдяки чому Україна за рейтинговою оцінкою піднялась на 43 позицію. Однак поступове зменшення індексу до 2020 р. зумовило падіння країни у рейтингу в 2019 р. та незначне її підняття в 2020 р. Суттєво вплинуло на цю ситуацію збільшення індексу розвитку людського капіталу з 2014 по 2016 рр. та поступове його зниження до 2019 р. Така тенденція відбилася на рейтингу країни, який від 2015 р. поступово знижувався і під кінець

2019 р. поставив Україну на 51 місце. З 2014 по 2016 рр. спостерігались тенденції збільшення індексу інвестицій у галузь освіти та його зниження до кінця 2019 р., що помітно вплинуло на рейтинги країни за цей період. Аналогічна ситуація відбувалась і з індексом виконання робіт з оптимізації системи вищої освіти.

Трохи інша картина простежується в динаміці індексу виконання НДДКР, показник якого з 2014 по 2015 рр. збільшується, визначаючи відповідні зміни у рейтингу. Поряд із цим, до кінця 2019 р. показник зменшується як і місце в рейтингу (див. *таблицю*). Однак у 2020 р., з урахуванням зниження обсягів капітальних інвестицій у галузь освіти та витрат на виконання НДДКР, індекс розвитку людського капіталу збільшився, покращивши позицію в рейтингу. Цьому сприяла тенденція збільшення індексів інвестицій у галузь освіти, управління якістю вищої освіти і виконання НДДКР. Така ситуація може негативно вплинути на майбутній рейтинг показників країни, оскільки зниження обсягів інвестицій в освіту і науку є завжди стримуючим фактором впровадження інноваційних технологій в освітній процес, що негативно впливає на інноваційний розвиток країни через нестачу інтелектуальних ресурсів.

Управління людським капіталом в Україні за 2011–2020 рр. відбувалось неефективно. Це свідчить про низький рівень компетентності фахівців органів публічної влади та їх неспроможність адекватно розпоряджатися вкладеними коштами на основі виконання стратегічних планів, які передбачають розподіл інвестицій за рахунок як державного і місцевих бюджетів, так і залучених приватних інвестицій.

Як показує досвід, високий рівень освіти кваліфікованого персоналу забезпечує адекватне розпорядження коштами завдяки набутим знанням, умінням та навичкам, навіть за умов нестачі необхідного обсягу ресурсів. У цьому випадку інвестування в галузь освіти значно впливає на рівень розвитку наукового потенціалу серед населення. Це спонукатиме до залучення інвестицій у НДДКР як основної складової інноваційної діяльності, яку можуть здійснювати будь-які підприємства/установи/організації різних галузей економіки. У такому випадку варто запропонувати модель ефективної співпраці між державним та приватним секторами в рамках управління людським капіталом з боку органів публічної влади, в основу якої покладено забезпечення вкладання коштів у пріоритетні галузі економічної діяльності з боку підприємств/установ/організацій незалежно від форми власності. Розвиток цих галузей має відображати відповідність потребам суспільства у перспективі і, як наслідок, розвиток людського капіталу (*рис. 2*).

Так, розуміючи, що інновації починаються з освіти, необхідно насамперед вкладати кошти у модернізацію системи навчання в закладах початкової і середньої освіти, орієнтованої на потреби учнів (розвиток творчих здібностей, стратегічного та логічного мислення; вміння працювати в команді, користуватися комп'ютерною технікою, зіставляти та аналізувати великий обсяг інформації, виходити зі складних

ситуацій і швидко приймати рішення) та вчителів (підвищення кваліфікації щодо роботи з інноваційними технологіями навчання учнів, взаємодія індивідуально та системно за будь-яких обставин).

Така організація інвестиційної діяльності допоможе учням у подальшому зорієнтуватись у можливостях вступу до закладів вищої освіти (університети, інститути, академії), які готують майбутніх професіоналів в обраній галузі, рівень інноваційного розвитку якої залежить саме від якості організації освітнього процесу в цих закладах.

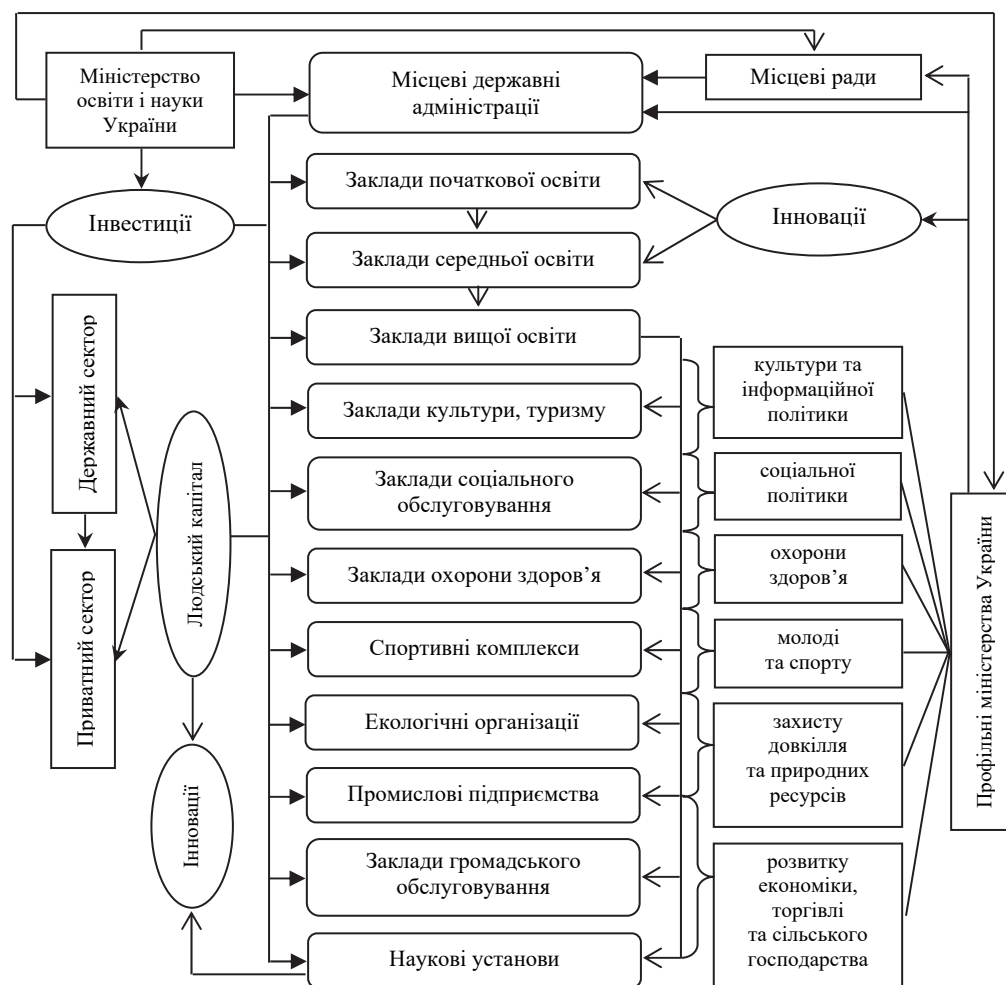

Рис. 2. Система управління інвестиціями в людський капітал державного та приватного секторів

Джерело: сформульовано автором за [9, с. 1303; 10, с. 4485].

З метою забезпечення ефективної розробки та своєчасного виконання стратегічних планів розвитку людського капіталу в країні Міністерству освіти і науки України необхідно підтримувати зворотний зв'язок між місцевими органами виконавчої влади, що регулюють галузь освіти у відповідній місцевості; профільними міністерствами України,

які здійснюють управління іншими галузями людського капіталу в країні (зокрема культури та інформаційної політики, соціальної політики, охорони здоров'я, молоді та спорту, захисту довкілля та природних ресурсів, розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства); керівництвом, науково-педагогічними працівниками, студентами й випускниками закладів вищої освіти, а також стейкхолдерами і науково-дослідними установами задля залучення їх до інноваційно-інвестиційного співробітництва на національному та міжнародному рівнях. Така співпраця має здійснюватися в рамках організації місцевими державними адміністраціями громадської участі у процесі прийняття рішень щодо оптимізації інвестицій в систему освіти і науки, спрямованої на розвиток людського капіталу, за результатами якої місцеві ради прийматимуть відповідні рішення. Це стосується зокрема модернізації змісту й розроблення нових форм навчання; удосконалення освітніх програм за різними спеціальностями відповідно до вимог сучасного суспільства; залучення науково-педагогічних працівників до наукових досліджень, видавничої та проєктної діяльності й процесу вдосконалення внутрішньої системи якості освіти; підтримки НДДКР, націлених на побудову освітнього-наукового простору для перенесення результатів наукових досліджень у залучення студентів до дослідницьких завдань обраних робочих місць як всередині країни, так і за кордоном.

Рішення місцевої ради має спонукати структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, що регулює галузь освіти, розробити та затвердити розпорядження щодо виконання плану реалізації інвестицій в інтелектуальний капітал як закладів освіти, так і підприємств/установ/організацій, задіяних в інших галузях економічної діяльності за умов узгодження зі структурними підрозділами, що регулюють відповідні галузі. Останнім, у свою чергу, необхідно узгодити з профільними міністерствами обсяги інвестицій для внесення певних коректив до стратегічних планів сталого розвитку країни. Тут інвестування в НДДКР як основа інноваційної діяльності незалежно від галузі у сфері управління людським капіталом організовуватиметься Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України за умов узгодження відповідних обсягів з Міністерством освіти і науки України.

Висновки. Розвиток галузі освіти потрібно розглядати як передумову інноваційного розвитку та першоджерело інвестицій у людський капітал. Рівень доцільності вкладання коштів в об'єкти інвестування, діяльність яких впливатиме на розвиток тих чи інших галузей економіки і, отже, людського капіталу, залежить від рівня освіченості самих інвесторів. А враховуючи те, що будь-які підприємства/установи/організації інвестують кошти у розвиток відповідних галузей економіки заради одержання як власної вигоди (прибутку), так і вигоди для суспільства (збільшення кількості робочих місць) та держави (поповнення дохідної частини бюджету), саме освіта відіграє провідну роль у підготовці майбутніх професіоналів, які сприятимуть здійсненню доцільних інвестицій в людський капітал.

Так, інвестування в галузь освіти повинно бути спрямоване на: загальний розвиток та залучення до практичної/наукової діяльності студентів шляхом виділення коштів на підготовку/перепідготовку/підвищення кваліфікації вчителів/викладачів; стажування студентів на підприємствах/установах/організаціях, задіяних в інших галузях економіки; підготовку/перепідготовку/підвищення кваліфікації та згодом залучення до наукової діяльності персоналу відповідних установ.

Коливання показників інноваційного розвитку людського капіталу в Україні за останні десять років призводять до несприятливих прогнозів через зниження обсягів інвестування в галузь освіти і, як наслідок, науки. Відтак, Міністерству освіти і науки України слід проводити ґрунтовне дослідження планових інвестицій у розвиток системи освіти. Результати проведеного дослідження стануть у нагоді органам місцевої влади задля організації громадської участі, в рамках якої розробляються нормативно-правові акти, спрямовані на розвиток людського капіталу згідно із затвердженими обсягами інвестицій в інтелектуальний капітал установ, задіяних як у галузі освіти, так і в інших пріоритетних галузях економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук В., Шахно А. Інвестування в людський капітал як фактор інноваційного розвитку економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2016. Вип. 2 (15). С. 33-40.
2. Мацибора Т. В. Інвестиції в людський капітал як умова розвитку інноваційної економіки. *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 69-75.
3. Точиліна Ю. Ю. Роль людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 26. Ч. 2. С. 88-91.
4. Сахненко О. І., Сахно І. В. Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям формування та управління людським капіталом. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 50-55. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.11.50.
5. Pease G., Beresford B., Walker L. *Developing Human Capital: Using Analytics to Plan and Optimize Your Learning and Development Investments*. New Jersey: Wiley, 2014. 293 p.
6. Гавриляк І. С. Ідеї становлення освітніх інновацій в сучасній Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 23-26.
7. Коломієць В. М. Освіта як форма інвестицій в людський капітал національної економіки. *Інтелект XXI*. 2018. № 2. С. 139-144.
8. Лотиш О. Я., Бригадир Б. В. Вплив освітньої складової на розвиток людського капіталу в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 40. С. 344-351. DOI: 10.32843/infrastructure40-59.
9. Chechel A., Ilyina A., Orlova N., Fayvishenko D., Kulchii I., Pidlisna T. Human Capital Development in the Process of the Use and Provision of Electronic Services in Ukraine. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*. 1-2 Apr., 2020. P. 1298-1308.

10. Holovnia Y., Kotsiurubenko G., Husiatynskyi M., Martyniuk I., Khomutenko V., Cheremnova A. Methodology for Determining the Factors that Affect the Current State of Implementation of Investment Strategies in Public Administration. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*. 2019. Vol. 8. Issue 6. P. 4484-4487. DOI: 10.35940/ijeat.f8996.088619.
11. Каменська О. О. Проблеми формування людського капіталу промислового підприємства. *Збірник наукових праць ДонНАБА*. 2016. Вип. 4. С. 31-39.
12. Кушнір С. О., Вернидуб М. Ю. Оцінювання ризиків інвестицій в інновації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 10-13.
13. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2020 роки. Статистична інформація/Економічна статистика/Економічна діяльність/Капітальні інвестиції. *Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010-2020). Статистична інформація/Економічна статистика/Наука, технології та інновації. *Офіційний вебсайт Державної служби статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. The Global Innovation Index 2011. Accelerating Growth and Development. 4th Ed. 358 p. URL: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2011_Report.pdf.
16. The Global Innovation Index 2012. Stronger Innovation Linkages for Global Growth. 5th Ed. 440 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2012-Report.pdf>.
17. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation. 6th Ed. 392 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2013.pdf>.
18. The Global Innovation Index 2014. The Human Factor in Innovation. 7th Ed. 400 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2014-v5.pdf>.
19. The Global Innovation Index 2015. Effective Innovation Policies for Development. 8th Ed. 418 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2015-v6.pdf>.
20. The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation. 9th Ed. 422 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2016-v1.pdf>.
21. The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World. 10th Ed. 432 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2017.pdf>.
22. The Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation. 11th Ed. 384 p. URL: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii_2018-report-new.pdf.
23. The Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives – The Future of Medical Innovation. 12th Ed. 399 p. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2019.pdf>.
24. The Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation? 13th Ed. 398 p. URL: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_Full_body_R_58.pdf.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2021.

Ilyina A. Investment in human capital is an innovative resource of the economy.

Background. The current problem of investment in human capital is the level of their innovativeness, that is usefulness for the society and profitability for the investor, where the education plays a huge role as a factor in the objectivity of the evaluation of proposals to identify the promising investment objects.

Analysis of recent research and publications. A number of researchers have studied the problems associated with the innovation investment and human capital. However, the development of human capital through smart investment in education and science requires further research.

The **aim** of the article is to study the process of the investment in human capital development to intensify innovation activities in the country.

Materials and methods. The scientific articles, monographs and statistical data of the official websites of the State Statistic Service of Ukraine and Global Innovation Index were examined, so they presented information base of the research. Methods of conceptual synthesis, time series analysis, comparative and system analyzes, modeling and abstraction were used in this paper.

Results. Over the past ten years, there has been an inadequate distribution of the funds invested in human capital by public authorities among participants in the investment process in Ukraine. It is necessary to improve investment management of human capital to solve this problem, since optimization of the quality assurance system of education plays a crucial role.

Conclusion. The strategic planning of innovation and investment activities of public and private sectors should be aimed at developing an effective system of human capital management, which in turn requires the establishment of relations between central and local executive bodies, local self-government bodies and participants in the educational process.

Keywords: investment, human capital, innovation, education, science, information and communication technologies.

REFERENCES

1. Koval'chuk, V., & Shahno, A. (2016). Investuvannja v ljuds'kyj kapital jak faktor innovacijnogo rozvytku ekonomiky Ukrai'ny [Investing in human capital as factor of innovative development of Ukraine's economy]. *Social'no-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-Economic Problems and the State*, 2 (15), 33-40 [in Ukrainian].
2. Macybora, T. V. (2016). Investycii' v ljuds'kyj kapital jak umova rozvytku innovacijnoi' ekonomiky [Investments in human capital as a condition for the development of an innovative economy]. *Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex*, 12, 69-75 [in Ukrainian].
3. Tochylina, Ju. Ju. (2019). Rol' ljuds'kogo kapitalu v innovacijnomu rozvytku nacional'noi' ekonomiky [The role of human capital in the innovative development of the national economy]. *Naukovyj visnyk Uzhorods'kogo nacional'nogo universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 26. P. 2, 88-91 [in Ukrainian].
4. Sahnenko, O. I., & Sahno, I. V. (2019). Investuvannja u rozvytok ljudyny jak pryoritetnyj naprjam formuvannja ta upravlinnja ljuds'kym kapitalom [Investment in human development as a priority of the formation and management of human capital]. *Investycii': praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 11, 50-55. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.11.50 [in Ukrainian].
5. Pease G., Beresford B., Walker L. (2014). *Developing Human Capital: Using Analytics to Plan and Optimize Your Learning and Development Investments*. New Jersey: Wiley [in English].
6. Gavryljak, I. S. (2018). Idei' stanovlennja osvithih innovacij v suchasnij Ukrai'ni [Ideas of formation of educational innovations in modern Ukraine]. *Molodyj vchenyj – Young Scientist*, 3.1 (55.1), 23-26 [in Ukrainian].
7. Kolomijec', V. M. (2018). Osvita jak forma investycij v ljuds'kyj kapital nacional'noi' ekonomiky [Education as an investment form in human capital of the national economy]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, 2, 139-144 [in Ukrainian].
8. Lotysh, O. Ja., & Brygadyr, B. V. (2020). Vplyv osvithoi' skladovoi' na rozvytok ljuds'kogo kapitalu v Ukrai'ni [The impact of the educational component on the development of human capital in Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*. Issue 40. (pp. 344-351). DOI: 10.32843/infrastruct40-59 [in Ukrainian].

9. Chechel, A., Ilyina, A., Orlova, N., Fayvishenko, D., Kulchii, I., & Pidlisna, T. (2020). Human Capital Development in the Process of the Use and Provision of Electronic Services in Ukraine. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA). 1-2 Apr.*, 1298-1308 [in English].
10. Holovnia, Y., Kotsiurubenko, G., Husiatynskyi, M., Martyniuk, I., Khomutenko, V., & Cheremnova, A. (2019). Methodology for Determining the Factors that Affect the Current State of Implementation of Investment Strategies in Public Administration. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*. Vol. 8. Issue 6. (pp. 4484-4487). DOI: 10.35940/ijeat.f8996.088619 [in English].
11. Kamens'ka, O. O. (2016). Problemy formuvannja ljuds'kogo kapitalu promyslovogo pidprijemstva [Formation problems of human capital of an industrial enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prac' DonNABA – Collection of scientific works of DonNACEA*. Issue 4. (pp. 31-39) [in Ukrainian].
12. Kushnir, S. O., & Vernydub, M. Ju. (2018). Ocinjuvannja ryzykiv investycij v innovacii' v Ukrai'ni [Risk assessment of investment in innovation in Ukraine]. *Investycii': praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 2, 10-13 [in Ukrainian].
13. Kapital'ni investycii' za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti za 2010-2020 roky. Statystychna informacija/Ekonomichna statystyka/Ekonomichna dijal'nist'/Kapital'ni investycii' [Capital investments by types of economic activity for 2010-2020. Statistical information / Economic statistics / Economic activity / Capital investments]. *Oficijnyj veb-sajt Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukrai'ny – Official website of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Vytraty na vykonannja naukovykh doslidzhen' i rozrobok za vydamy robit (2010-2020) [Expenditures for research and development by the type of work (2010-2020)]. Statystychna informacija/Ekonomichna statystyka/Nauka, tehnologii' ta innovacii' [Statistical information/Economic statistics/Science, technology and innovation]. *Oficijnyj veb-sajt Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukrai'ny – Official website of the State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
15. The Global Innovation Index 2011. Accelerating Growth and Development. 4th Edition. Retrieved from https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2011_Report.pdf [in English].
16. The Global Innovation Index 2012. Stronger Innovation Linkages for Global Growth. 5th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/GII-2012-Report.pdf> [in English].
17. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation. 6th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2013.pdf> [in English].
18. The Global Innovation Index 2014. The Human Factor in Innovation. 7th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2014-v5.pdf> [in English].
19. The Global Innovation Index 2015. Effective Innovation Policies for Development. 8th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2015-v6.pdf> [in English].
20. The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation. 9th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2016-v1.pdf> [in English].
21. The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World. 10th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2017.pdf> [in English].
22. The Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation. 11th Edition. Retrieved from https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii_2018-report-new.pdf [in English].
23. The Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives – The Future of Medical Innovation. 12th Edition. Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-full-report-2019.pdf> [in English].
24. The Global Innovation Index 2020. Who Will Finance Innovation? 13th Edition. Retrieved from https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII_2020_Full_body_R_58.pdf [in English].